

Delrapport

SSB, Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk

Sist endret 20. desember 2007 (smn). Vår ref.: 07/393.

3.2 Tilpasninger til ektefellens pensjonering

3.2.1 Innledning

Formålet med denne analysen er å beskrive variasjon i tilpasninger til ektefellens pensjonering. Med ektefellens pensjonering mener vi her at ektefellen går fra å være sysselsatt til å bli mottaker av alderspensjon eller avtalefestet pensjon (AFP) uten noen jobb ved siden av. For noen personer kan også andre former for avgang fra yrkeslivet være aktuelle, f.eks. overgang til arbeidsledighet, helserelaterte ytelse basert på erklæring fra lege, eller annet. I denne analysen avgrensers vi oss til å analysere tilpasninger blant dem som har en ektefelle som går av med alderspensjon eller AFP.

Den ene ektefellen blir altså pensjonert. Hvordan tilpasser så den andre ektefellen seg? Vi vil her måle tilpasninger på to måter. For det første vil vi beskrive endringer i deres forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger, f.eks. om han eller hun fortsetter å arbeide, går av med pensjon slik som ektefellen, blir mottaker av en helserelatert ytelse, eller annet. For det andre vil vi beskrive endringer i arbeidstid blant de som fortsetter å arbeide.

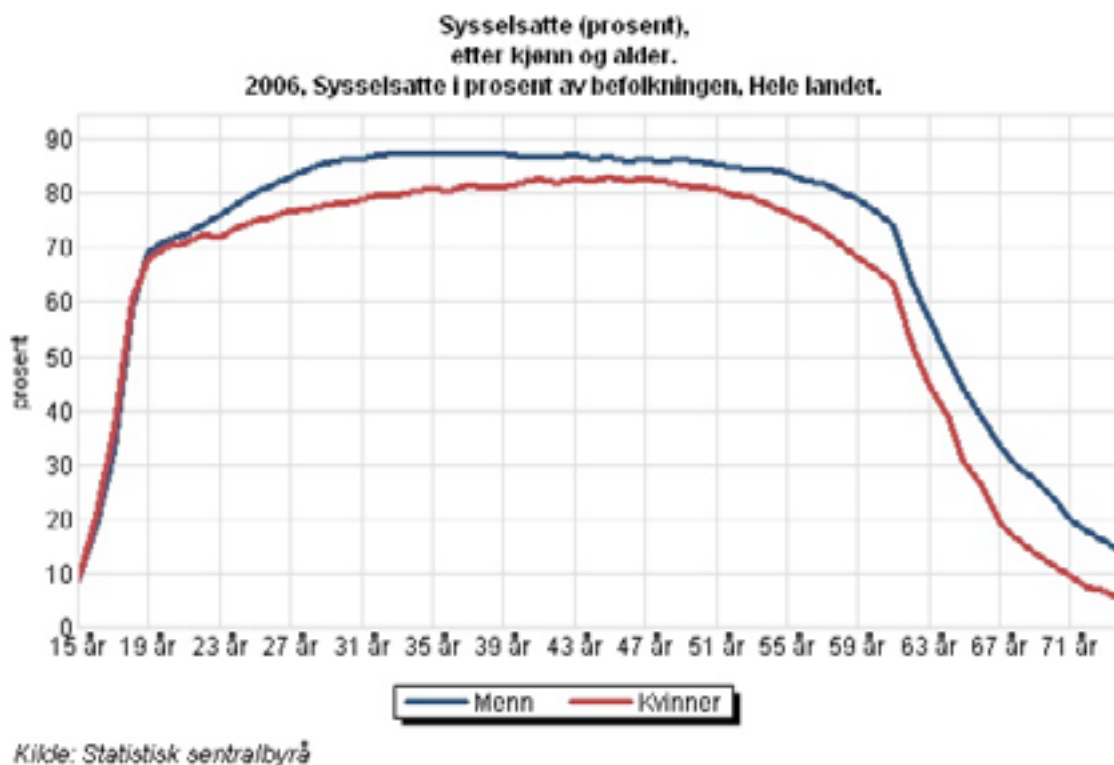
Disse to typene av tilpasninger vil bli målt med utgangspunkt i et "startår" (2001) og et "resultatår" (2005). Begrunnelsen for denne fremgangsmåten er primært substansiell, men det ligger også noen praktiske hensyn bak. Det er naturlig å vente noen år før man ser nærmere på videre karrierer eller avgang. Inkludering av mellomliggende år ville dessuten komplisere analysearbeidet og presentasjonen av analysene betraktelig. Ved å vente noen år før resultater måles, blir også antallet personer i de ulike "strømmene" betydelig høyere enn dersom man målte tilpasninger mellom enkeltår. Ulempen ved å avgrense analysen til to år er naturligvis tap av informasjon om forløp fra år til år. 2005 ble her valgt som resultatår på grunn av at det var den nyeste årgangen vi hadde tilgang til på analysetidspunktet. 2001 ble valgt som startår både fordi det er en passende tidsavstand mellom 2001 og 2005 i forhold til de tilpasningene vi ønsker å måle, og fordi AFP inngår i datagrunnlaget først fra og med år 2001.

Tilpasninger til ektefellens pensjonering forventes å variere med bakgrunnskjennetegn ved personene som kjønn, alder og utdanning, og kjennetegn ved deres arbeidsforhold/bedriften som årslønn, sektor og næring. Alder vil være en sentral grupperingsvariabel å fordele tilpasninger etter, siden muligheten for å gå av med alderspensjon¹ eller AFP² er knyttet til bestemte aldersgrenser. Likedan mister man retten til helserelaterte ytelse etter fylte 67 år. Dessuten vet vi at sannsynligheten for avgang fra yrkeslivet øker med alderen etter fylte femti år, som illustrert av andelen sysselsatte i befolkningen generelt etter alder i figur 1 nedenfor. Denne figuren viser også at kjønn er en variabel som har betydning for sysselsettingen i ulike aldersgrupper i befolkningen generelt.

¹ **Aderspensjon** fra Folketrygden er en pensjonsordning som skal sikre inntekt til livsopphold fra fylte 67 år. I tillegg sier hovedregelen at du må ha bodd i Norge i minst tre år etter fylte 16 år, og være medlem av Folketrygden (www.nav.no).

² **Avtalefestet pensjon (AFP)** er en frivillig pensjonsordning for personer som har fylt 62 år, og som arbeider innenfor områder der det er tariffavtaler og hvor AFP inngår i tariffavtalen (www.nav.no).

Figur 1. Andel sysselsatte i befolkningen generelt etter kjønn og alder. Registerbasert sysselsettingsstatistikk, 4. kvartal 2006

Andelen sysselsatte i befolkningen generelt varierer altså etter kjønn. Er det slik at kvinner også tilpasser seg til ektefellens pensjonering på en annen måte enn menn? Personlig økonomi, her målt ved årslønn, er en tredje variabel som ofte trekkes frem i forbindelse med pensjoneringsatferd. Tilpasser lavtlønnede seg til ektefellens pensjonering på en annen måte enn høytlønnede? I tillegg vil vi gi fordelinger etter bedriftskjennetegnene næring og sektor. De gruppene som vi fordeler etter langs disse variablene i startåret 2001, kan vi så følge til resultatåret 2005. Dermed kan vi beskrive forskjeller i tilpasninger til ektefellens pensjonering mellom ulike grupper av personer.

Analysen vil ikke gjelde befolkningen generelt eller alle gifte personer, men kun en nærmere avgrenset populasjon av det vi kaller "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001. De ektefellene som gikk av med pensjon i 2001, er ikke interessante å følge videre, siden de er blitt pensjonister, en status som for de fleste vil være varig. Pensjonister kan i prinsippet fortsette å arbeide og skal da ifølge SSBs offisielle sysselsettingsstatistikk defineres som sysselsatte (<http://www.ssb.no/arbeid/>). I denne analysen velger vi allikevel å bare følge videre over tid de "ikke-pensjonerte" ektefellene som vi identifiserer i 2001. Det er deres bevegelser i eller utenfor arbeidsmarkedet vi er interesserte i å følge frem til år 2005, for å beskrive hvordan de tilpasser seg til ektefellens pensjonering.

Nærmere bestemt starter vi med å identifisere ektepar per 2001 hvor begge ektefellene var sysselsatte i år 2000, men hvor den ene ble pensjonert i 2001 mens den andre fortsatt var sysselsatt (heretter kalt "den ikke-pensjonerte"). Vi vil så se nærmere på hvordan de "ikke-pensjonerte" ektefellene hadde tilpasset seg i 2005, og om tilpasningene varierer med kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften.

Analysen vil skje i tre trinn. Først beskrives alle statusendringer mellom år 2001 og 2005 blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001. På denne måten får vi gitt en bred beskrivelse av hvordan de tilpasser seg i form av bevegelser i forholdet til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger/ytelser, dvs. hvor "strømmene" går fra 2001 til 2005 blant ulike grupper av personer.

Dernest ser vi nærmere på noen bestemte typer statusendringer som antas å være av spesiell interesse. Et slikt mer spisset fokus gir rom for mer detaljerte analyser av bestemte grupper som er i den samme "strømmen". Vi vil analysere følgende typer tilpasninger hver for seg:

- Sysselsatt både i 2001 og 2005
- Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

I det tredje trinnet i analysen vil vi konsentrere oss om de som var lønnstakere både i startåret og i resultatåret, og gi en nærmere beskrivelse av hvordan de har tilpasset seg når det gjelder arbeidstid.

Et delmål med analysen er å illustrere hvilke muligheter dette datagrunnlaget i SSB gir for å beskrive bestemte gruppers bevegelser over tid (i dette tilfellet "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001) og for å utvikle tabelloppsett som senere eventuelt kan oppdateres med andre årsganger. Vi vil også antyde noen videre analysemuligheter i form av andre variabler og fordelinger, eller andre analysemetoder.

Analysen vil være beskrivende og ikke gå inn på årsaksforklaringer. Resultatene vil bli presentert i form av krysstabeller hvor vi beskriver tilpasninger mellom 2001 og 2005 fordelt etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften i startåret. Analyser av årsakssammenhenger derimot, ville kreve både et mer velutviklet datamateriale og teorigrunnlag, og mer ressurser enn det vi har til rådighet i dette prosjektet. De beskrivelsene vi gir kan imidlertid antyde mulige årsakssammenhenger og motivere til mer forskningsbaserte analyser.

I de neste underkapitlene redegjør vi først for datagrunnlaget, variablene, og datakvaliteten. Deretter presenteres resultatene. Dernest redegjør vi for andre analysemuligheter, før vi oppsummerer funnene.

3.2.2 Datagrunnlaget

System for persondata (SFP)

I System for persondata (SFP) sammenstilles informasjon fra en rekke administrative registre om alle bosatte personer i alderen 16 – 74 år. Tellingstidspunktet er en dag i slutten av november hvert år, samt noen opplysninger per fjerde kvartal. Begrepet *status* brukes som en fellesbetegnelse på aktiviteter, tilstander og ytelser i personenes forhold til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger/ytelser. På bakgrunn av detaljerte opplysninger om alle statuser personene er registrert med i de ulike registrene, definerer SSB personenes hovedstatus på referansetidspunktet. Denne klassifiseringen er konsistent over tid, tar hensyn til de fleste mulige kombinasjoner av statuser³, og har bestemte føringer for prioritering av statusene dersom samme person er aktiv i flere statuser.⁴ En annen styrke ved SFP som datagrunnlag, er at koblingen av de ulike registrene gir oss opplysninger om en rekke kjennetegn ved personene og deres eventuelle arbeidsforhold/bedriften.

Tradisjonelt måles utviklingen i arbeidsmarkedet ved endringer i nivåttall ("nettoendringer"), f.eks. i andelen arbeidsledige i ulike befolkningsgrupper. Endringer i nivåttall kan imidlertid ikke brukes til å si noe om endringer på personnivå ("bruttoendringer"), f.eks. hvilke (grupper av) personer som har gått fra å være sysselsatte til å bli alderspensjonister. I offisiell statistikk er det også vanlig at befolkningens forhold til arbeidsmarkedet og til ulike velferdsordninger/ytelser analyseres hver for seg, f.eks. med en statistikk som beskriver sysselsettings- og ledighetsprosent, en statistikk som beskriver sykefravær, en

³ SFP identifiserer de fleste kombinasjoner av statuser som det er mulig å ha i forhold til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger. Et viktig unntak er tjenstepensjon. Dersom en person går av med tjenstepensjon uten å ha noe annet arbeid, vil han eller hun bli plassert i SFP-statusen "annen status" fram til fylte 67 år, og i statusen "alderspensjon" deretter.

⁴ En hovedregel er at eventuelle sysselsettingsstatuser prioriteres over andre statuser i personenes forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Det betyr f.eks. at en person som både er registrert som fulltids student (under utdanning) og med jobb som lønnstaker, vil bli klassifisert som sysselsatt. Dette samsvarer med sysselsettingsdefinisjonen i SSBs offisielle registerbaserte sysselsettingsstatistikk hvor formålet er å telle antall sysselsatte, til forskjell fra SSBs intervjubaserte Arbeidskraftundersøkelse som også spør respondentene om hva deres "hovedsakelige virksomhet" er.

som beskriver pensjonering og overgang til uførhet, osv. Formålet med dette prosjektet er i stedet å gi en beskrivelse av bestemte befolkningsgruppers bevegelser i eller utenfor arbeidsmarkedet over tid.

Variabler

Status

Denne variabelen beskriver personens statuser i arbeidsmarkedet og i ulike offentlige velferdsordninger/ytelser. Hvordan vi grupperer statusene, varierer mellom startåret og resultatåret:

I startåret 2001 vil alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene være *sysselsatte*, her definert som lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.⁵ Den pensjonerte ektefellen, som vi ikke følger videre over tid, ble *pensjonert* i 2001, her definert som å motta alderspensjon eller avtalefestet pensjon (AFP) uten å ha noen jobb ved siden av.

De "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001 fordeles på følgende statuser i resultatåret 2005:

- *Sysselsatt*, dvs. lønnstaker deltid, lønnstaker heltid eller selvstendig næringsdrivende.
- *Alderspensjon*, dvs. alderspensjonist uten noen jobb ved siden av
- *Avtalefestet pensjon*, dvs. AFP-pensjonist uten noen jobb ved siden av
- *Helserelaterte ytelser*, dvs. uførepensjon uten noen jobb ved siden av, langtidssykemeldt, på attføringstiltak eller på annen attføring (rehabilitering).
- *Annen status*, dvs. helt ledig/på sysselsettingstiltak, kun sosialhjelpsmottaker, under utdanning, etterlatt, enslig forsørger, eller "annet" (dvs. hjemmeværende, lever av kapitalinntekt, studerer i utlandet, vernepliktig, familiearbeider, tjenestepensjon, svart arbeid, svært kort arbeidstid eller et svært sporadisk/kortvarig arbeidsforhold).
- *Ut av Folkeregisteret*, dvs. død eller utvandret etter 2001.

Kjønn

Kvinner utgjør et klart flertall i vår populasjon av "ikke-pensjonerte" ektefeller, noe som reflekterer at menn oftere har yngre koner, enn omvendt.

Sivilstatus

Vi vil som et ledd i identifiseringen av de "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001, skille mellom personer som er gift eller registrert partner (og hvem deres ektefelle er), og de som ikke er gifte.

Alder

Følgende aldersgrupper i resultatåret er særlig sentrale for våre analyseformål:

- 56 – 61 år: andelen sysselsatte synker kraftig i befolkningen generelt (se figur 1).
- 62 – 66 år, dvs. AFP-alder.
- 67 – 69 år, dvs. over aldersgrensen for alderspensjon, og under 70 år.

Aldersforskjell mellom ektefellene

Denne variabelen beskriver den "ikke-pensjonerte" ektefellens alder i forhold til den pensjonerte ektefellen. Vi skiller mellom situasjoner der den "ikke-pensjonerte" ektefellen er:

- Yngre enn den pensjonerte ektefellen
- Like gammel eller eldre enn den pensjonerte ektefellen

Utdanningsnivå

Høyeste fullførte utdanningsnivå er et annet personlig kjennetegn. Vi skiller mellom følgende nivåer:

- Ungdomsskole eller lavere
- Videregående
- Høyskole/universitet \leq 4 år
- Høyskole/universitet 4 år eller mer (inkl. forskerutdanning)

⁵ Sysselsatte er personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon e.l. Personer på sysselsettingstiltak klassifiseres også som sysselsatte (www.ssb.no/arbeid).

Lønssum

Denne variabelen beskriver lønnstakeres kontantlønn fra alle lønnstakerforhold på årsbasis. Personer som er selvstendig næringsdrivende vil ha uoppgitt verdi på denne variabelen. Siden vi bare beskriver lønssum for ett år (2001) vil vi ikke prisjustere lønnen. Vi skiller mellom følgende intervaller:

- kr 1 – 99 999 kr
- kr 100 000 – 199 999
- kr 200 000 – 299 999
- kr 300 000 – 399 999
- kr 400 000 eller mer

Sektor

Sysselsatte personer fordeles etter foretakets institusjonelle sektortilhørighet i følgende grupper:

- Statlig forvaltning inkl. helseforetak
- Kommunal og fylkeskommunal forvaltning
- Privat sektor inkl. offentlig eide foretak

Næring

For sysselsatte personer har vi opplysninger om bedriftens næring. Vi skiller mellom følgende grupper:

- Jordbruk, skogbruk og fiske (primærnæringene)
- Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning
- Bygge- og anleggsvirksomhet
- Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater
- Hotell- og restaurantvirksomhet
- Transport og kommunikasjon
- Finansiell tjenesteyting og forsikring
- Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner (en nokså sammensatt gruppe)
- Offentlig forvaltning
- Undervisning
- Helse- og sosialtjenester.
- Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid

Arbeidstid

For sysselsatte personer har vi opplysninger om avtalt arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. Slik som for variabelen lønssum, har vi ikke opplysninger om arbeidstid blant selvstendig næringsdrivende, men bare for lønnstakere. Vi skiller mellom tre arbeidstidsintervaller:

- 4 – 19,9 timer
- 20 – 29,9 timer
- 30 timer eller mer

Datakvalitet

SFP dekker som nevnt alle bosatte i alderen 16 – 74 år. Kvaliteten på målingene av ”strømmer” mellom institusjonelle ordninger antas å være god i SFP, siden systemet utnytter kilderegistre som er etablert nettopp for å administrere disse ordningene. Det er imidlertid også noen kvalitetsproblemer:

Bare parforhold blant gifte per 2001

Vi vil bare kunne studere tilpasninger i parforhold blant gifte eller registrerte partnere, siden vi ikke klarer å identifisere samboende. Vår populasjon av ”ikke-pensjonerte” ektefeller består imidlertid stort sett av eldre, og forekomsten av samboerskap i befolkningen generelt er lavere blant eldre enn yngre.

Hvem som er gift, og med hvem, definerer vi i 2001, og vi er ikke opptatt av om de samme personene var gift med hverandre året før (2000) eller årene etter (2002 – 2005). Parene identifiseres altså i 2001, og i tillegg krever vi at begge må ha vært sysselsatte i år 2000, og at den ene går av med pensjon i 2001. mens den andre fortsatt jobber. Dette gjør vi for å sikre at den ene ektefellens pensjonering faktisk

inntraff i 2001, mens den andre fortsatt jobber det året. På denne måten har vi identifisert vår populasjon av ektepar, og endelig vår populasjon av det vi kaller ”ikke-pensjonerte” ektefeller per 2001.

Vær også oppmerksom på at vi ved avgrensningen av ektepar bare vil kunne fange opp gifte som har en ektefelle i datagrunnlaget SFP, dvs. at begge ektefellene er bosatte og i alderen 16 – 74 år i år 2001. Dersom den ”ikke-pensjonerte” ektefellen i 2001, som vi skal følge over tid, ikke lenger oppfyller disse kriteriene i resultatåret 2005, dvs. hvis han eller hun dør eller utvandrer i løpet av analyseperioden, vil denne personen plasseres i statusgruppen ”Ut av Folkeregisteret” i resultatåret.

Ett år mellom tellingstidspunktene

Tellingstidspunktet for datagrunnlaget SFP er en dag i slutten av november, samt noen opplysninger per fjerde kvartal. Dette betyr at vi ikke fanger opp bevegelser i løpet av året. Dette vil særlig være en feilkilde i forhold til ledighetstall, siden personer kan bevege seg frem og tilbake mellom ledighet og sysselsetting i løpet av året. For slike personer vil måling på ett tidspunkt i året være en betydelig feilkilde på individnivå. Dersom det innen samme gruppe av personer er omtrent like mange som beveger seg fra ledighet til sysselsetting som omvendt, blir feilkilden av å måle på en dag i slutten av november, betydelig mindre på aggregert nivå enn på individnivå. I den populasjonen vi skal beskrive her, vil det være et relativt lite innslag av arbeidsledige, men det kan tenkes at en del personer i løpet av året beveger seg mellom status som sysselsatt og status som pensjonist, eller mellom helserelevante ytelser og sysselsetting eller pensjon. En status som uførepensjonist, vil oftest være varig.

Uoppgitte opplysninger

Alle personer i SFP har opplysninger om status i arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Ved kobling av flere årganger vil det oppstå et visst innslag av uoppgitte som følge av at personer kan ha utvandret eller dødd mellom 2001 og 2005. I resultatåret plasseres de i statusen ”Ut av Folkeregisteret”.

Opplysninger om kjennetegn ved arbeidsforholdet/bedriften, som lønnssum, arbeidstid, sektor og næring, har vi bare for de personene som er definert som sysselsatte i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Derfor er det et visst innslag av uoppgitte verdier på disse variablene, også blant de som har sysselsatt som status i SFP. Dette skyldes at status i SFP er beregnet på en litt annen måte enn i sysselsettingsdefinisjonen for den registerbaserte sysselsettingsstatistikken.⁶ Lønnssum og arbeidstid vil være uoppgitt for selvstendig næringsdrivende.

Når det gjelder de personlige bakgrunnskjennetegnene, er det et visst innslag av uoppgitt utdanning. Fra annen statistikk vet vi at noen eldre og mange innvandrere kan mangle utdanningsopplysninger.

Grupper med ”særaldersgrenser”

I noen yrker, f.eks. innen brannvesenet, politiet og forsvaret, er pensjonsalderen lavere enn 67 år (tjenestepensjon). Disse vil i vår analyse ikke regnes som pensjonister før etter fylte 67 år, men inngå i ”annen status”. Dersom de fortsetter å arbeide i en annen jobb, defineres de som sysselsatte. Det pågår et prosjekt i SSB som skal se nærmere på grupper med særaldersgrenser i registrene.

3.2.3 Resultater

Vi vil starte analysen med å illustrere hvordan vi avgrenser populasjonen av ”ikke-pensjonerte” ektefeller. Deretter vil vi beskrive populasjonens sammensetning i 2001 og alle ”strømmene” i populasjonen mellom 2001 og 2005, for deretter å gi en mer inngående analyse av bestemte ”strømmer” hver for seg. I tillegg til å beskrive tilpasninger i form av statusendringer, vil vi beskrive endringer i arbeidstid blant personer som er sysselsatte både i 2001 og 2005. Hovedfunnene oppsummeres til slutt.

⁶ Først og fremst ved at den ordinære sysselsettingsstatistikken tar hensyn til små og sporadiske arbeidsforhold ved beregning av personenes sysselsettingsstatus, mens disse arbeidsforholdene ikke inngår i statusberegningen i SFP. Dette gjør vi for å sikre konsistens over tid beregningen av status i SFP. Andelen sysselsatte blir derfor noe undervurdert i vårt datagrunnlag.

Om avgrensningen av populasjonen

Vi skal her gi en analyse av en populasjon av det vi kaller "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001. Dette er sysselsatte personer i 2001 som har en ektefelle som gikk av med pensjon dette året, og hvor begge ektefellene var sysselsatte året før. Tabell 1 nedenfor illustrerer hvordan populasjonen er avgrenset:

Tabell 1. Ektepar per 2001 etter personenes status¹ i år 2000 og 2001. Antall personer er det dobbelte

Ektefellenes status i 2000		Ektefellenes status i 2001		
		En er pensjonert, den andre sysselsatt	Begge er pensjonert	Annet
Totalt antall ektepar	751 075 par	23 421 par	42 571 par	685 083 par
Begge er sysselsatte	437 839 par	3 721 par	442 par	433 676 par
Ingen av de er sysselsatte	104 724 par	1 202 par	38 556 par	64 966 par
En er sysselsatt, den andre ikke-sysselsatt	208 512 par	18 498 par	3 573 par	186 441 par

¹ Med pensjonert mener vi alders- eller AFP-pensjonist uten noen jobb ved siden av. Med sysselsatte mener vi lønntakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

Den første kolonnen viser alle ektepar per 2001 fordelt etter hvorvidt en av ektefellene, ingen av ektefellene eller begge ektefellene er sysselsatte i år 2000. I denne analysen er vi interessert i de ekteparene hvor begge var sysselsatte i år 2000. Vi er videre kun interessert i de ekteparene hvor den ene gikk av med pensjon i 2001, mens den andre fortsatt var sysselsatt. Bakgrunnen for at vi krever at begge må ha vært sysselsatte i år 2000, er å sikre at den enes pensjonering faktisk skjer i 2001. Dermed har vi identifisert 3 721 ektepar, hvorav vi bare følger videre de "ikke-pensjonerte" ektefellene, dvs. 3 721 personer i aldersgruppen 16-74 år.

Tallcellen hvor begge ektefellene var sysselsatte i 2000 og begge ble pensjonert i 2001, omfatter ektepar hvor begge ektefellene gikk av med pensjon i år 2001. Totalt gjelder dette 442 par eller 884 personer. I datagrunnlaget vårt, som er per en dag i slutten av november, fremstår det som om disse personene har gjort en "simultan beslutning" om pensjonering, mens de i virkeligheten kan ha pensjonert seg på ulike tidspunkter i løpet av tiden mellom tellingstidspunktene i november 2000 og november 2001. Datagrunnlaget gjør det altså ikke mulig å identifisere hvem som pensjonerte seg først eller om de pensjonerte seg samtidig, og dermed kan vi ikke identifisere hvem som tilpasset seg hvem.

I fortsettelsen av analysen avgrenser vi oss derfor til de "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001, og vil beskrive hvordan de har tilpasset seg til ektefellens pensjonering på måletidspunktet i 2005.

Alle statusendringer i populasjonen fra 2001 til 2005

Vi starter med å beskrive sammensetningen av populasjonen av "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001, og deres fordeling på statuser i 2005, som et bakteppe for nærmere analyser av bestemte statusendringer. Den første tallkolonnen i tabell 2 nedenfor gir en oversikt over populasjonens fordeling på ulike grupper i 2001 i absolutte tall, mens øvrige tallkolonner til høyre viser hvordan personene i disse gruppene fordeler seg prosentvis på statuser i 2005. Vi minner her om at alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene var sysselsatte i startåret. Tabell 2 illustrerer altså hvor "strømmene" går, og hvilke grupper de har sitt utspring fra. Antallet "ikke-pensjonerte" ektefeller er litt lavere i tabell 2 enn i tabell 1, fordi vi i tabell 2 ekskluderer de som var under 56 år i 2005.

Tabell 2. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse i ulike statuser i 2005, etter kjennetegn i 2001. Bare de som var 56 – 74 år i 2005, er inkludert i tabellen

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Status i år 2005. Prosent					
		Sysselsatt	Alderspensjon	AFP-pensjon	Helse-relaterte ytelser ¹	Annen status ²	Ut av Folke-register ³
TOTALT I POPULASJONEN	3529	49,1	22,8	13,1	8,5	4,3	2,2
Lønnstaker deltid	1500	44,4	25,7	12,2	11,5	4,6	1,5
Lønnstaker heltid	1657	49,5	19,8	16,8	6,8	4,2	2,8
Selvstendig næringsdrivende	372	65,8	24,5	0,3	4	3,8	1,6
Menn	826	41,4	39,5	9,6	3,3	2,3	3,9
Kvinner	2703	51,4	17,7	14,2	10,1	5	1,6
56-61 år i 2005	571	83,1	0	0	10,5	5,3	1,2
62-66 år i 2005	1593	48,1	0	27,9	14,6	7,5	1,8
67-69 år i 2005	840	35,1	58,7	2,1	1,1	0,2	2,7
70-74 år i 2005	525	37	59,4	0	0	0,2	3,4
Yngre enn ektefellen	2860	51,8	16,2	15	10	5,1	1,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	669	37,4	51	5,2	2,1	1	3,3
Ungdomsskole eller lavere	779	47,5	25,7	11,6	9,8	3,6	1,9
Videregående	1882	51,1	19,6	12,5	8,6	5,5	2,6
Høyskole/universitet <= 4 år	625	43,6	25	17,8	9,4	2,9	1,3
Høyskole/universitet > 4 år	228	51,7	33,8	9,6	1,8	1,3	1,8
Uoppgitt utdanningsnivå	15	53,3	20	26,7	0	0	0
Ikke lønnstaker ^{4 5}	417	60,9	27,6	0,2	5,8	3,6	1,9
1 - 99 999 kr	453	40,8	36,4	3,1	11	5,7	2,9
100 000 - 199 999 kr	998	46,5	19,5	16,3	12,2	4	1,4
200 000 - 299 999 kr	993	51,5	16,3	18,4	7,9	3,8	2
300 000 - 399 999 kr	477	48,4	22,2	16,6	4,8	5,2	2,7
400 000 kr eller mer	191	44,5	32,5	12	2,1	4,7	4,2
Uoppgitt sektor ⁴	92	36,9	45,7	0	9,8	2,2	5,4
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	276	38,8	30,1	15,6	7,2	5,1	3,3
Kommunal forvaltning	1248	48,2	19,1	17,5	11	3	1,2
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1913	51,7	23,1	10,6	7,1	5,2	2,5
Jordbruk, skogbruk og fiske	194	66	19,6	1,5	5,7	6,7	0,5
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	310	40	21,9	21	7,4	7,4	2,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	104	51	27,9	4,8	9,6	0	6,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater	496	51,8	23,2	8,7	8,1	5,6	2,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	66	56,1	22,7	9,1	7,6	1,5	3
Transport og kommunikasjon	161	44,8	26,7	11,8	8,7	5,6	2,5
Finansiell tjenesteyting og forsikring	61	42,6	19,7	16,4	9,8	6,6	4,9
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	247	57,4	24,7	7,3	7,3	2	1,2
Offentlig forvaltning	323	40,6	22,3	18,6	9,9	6,2	2,5
Undervisning	466	42,8	24,9	19,3	10,3	1,7	1,1
Helse- og sosialtjenester	821	53,1	17,8	14,5	9,3	3,8	1,6
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	172	48,3	23,8	14,5	5,2	5,2	2,9
Uoppgitt næring ⁴	108	39,9	45,4	0	8,3	1,9	4,6

¹ "Helserelaterte ytelser" i 2005 betyr status som uførepensjonist uten noen jobb ved siden av, langtidssykmeldt, på attføringstiltak eller på annen attføring (rehabilitering).

² "Annen status" i 2005 betyr helt ledig, på sysselsettingstiltak, under utdanning/opplæringstiltak, etterlatt, enslig forsørger, kun sosialhjelpsmottaker, eller "annet" (dvs. hjemneværende, lever av kapitalinntekt, studerer i utlandet, vernepliktig, familiearbeider, svart arbeid, svært kort arbeidstid eller et svært sporadisk/kortvarig arbeidsforhold).

³ "Ut av Folkeregisteret" i 2005 betyr at personen har utvandret eller dødd mellom 2001 og 2005.

⁴ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB, samt av andre grunner.

⁵ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Den øverste tallraden i tabell 2 viser antallet ”ikke-pensjonerte” ektefeller per 2001 (3529 personer i den aktuelle aldersgruppen) og den prosentvise fordelingen av disse personene på ulike statuser i 2005. 49,1 % er fortsatt sysselsatte i 2005. Vi ser videre at 22,8 % har gått fra å være sysselsatt til å bli alderspensjonist, 13,1 % er blitt AFP-pensjonister og 8,5 % lever av helserelaterte ytelser i 2005. 2,2 % har statusen ”Ut av Folkeregisteret” i 2005, noe som betyr at de har utvandret eller er døde.

Under denne totalraden gis det fordelinger etter ulike kjennetegn i 2001, som viser antallet personer i de ulike gruppene i 2001, og hvor de har beveget seg i 2005. Først beskrives personenes status i 2001 og hvordan de fordeler seg på statuser i 2005. Vi ser at populasjonen i 2001 hovedsakelig består av lønnstakere (3 157 personer) som fordeler seg omtrent likt på deltid og heltid i 2001, samt 372 som var selvstendig næringsdrivende. Når det gjelder disse personenes tilpasninger i 2005, ser vi at andelen som fortsatt var sysselsatt i 2005 er klart høyest blant de som var selvstendige i 2001 (65,8 %), mot 49,5 % av de som var heltids lønnstakere, og 44,4 % av de som var deltids lønnstakere. Når det gjelder overgang til AFP er andelen svært liten blant de som var selvstendig næringsdrivende i 2001 (0,3 %). Det skyldes at selvstendige ikke er berørt av tariffavtaler med AFP-ordning. Andelen som har gått fra å være sysselsatte til å bli mottakere av helserelaterte ytelser er lavest blant de som var selvstendige i 2001 (4 %), og høyest blant de som var deltids lønnstakere (11,5 %).

Det er i overkant av tre ganger så mange kvinner (2703) som menn (826) i populasjonen i 2001. En betydelig større andel av kvinnene er fortsatt sysselsatte i 2005 enn blant mennene (51,4 % mot 41,4 %). Her er det viktig å huske at kvinner oftere enn menn har en eldre ektefelle, og at kvinnene i populasjonen derfor i gjennomsnitt er yngre enn mennene. Denne aldersforskjellen mellom mennene og kvinnene reflekteres også i andelen av mennene som er blitt alderspensjonister i 2005 (39,5 %), mot 17,7 % av kvinnene. At en større andel av kvinnene er blitt AFP-pensjonister i 2005 reflekterer trolig også aldersforskjellen mellom kvinner og menn, samt at en større andel av mennene enn kvinnene er selvstendig næringsdrivende uten AFP-ordning. Videre ser vi i tabell 2 at en betydelig større andel av kvinnene er på helserelaterte ytelser i 2005 (10,1 %) enn blant menn (3,3 %). Dette kan sees i lys av at flere menn enn kvinner i populasjonen er over 67 år og dermed ikke har rett på helserelaterte ytelser.

Andelen som fortsatt er sysselsatt i resultatåret synker naturlig nok med personenes alder, fra 83,1 % av de som var 56-61 år i 2005, til 48,1 % av de som var 62-66 år (dvs. over aldersgrensen for AFP), og videre til 35,1 % av de som var 67-69 år (dvs. over aldersgrensen for alderspensjon). At andelen som fortsatt er sysselsatt er så høy som 37 % blant de som var 70 – 74 år, kan virke overraskende, men reflekterer at mange alderspensjonister tar på seg småjobber og dermed blir definert som lønnstakere på deltid, istedenfor som alderspensjonister. Dessuten utgjør vår populasjon av ”ikke-pensjonerte” en nokså selektert gruppe, i den forstand at de som var 70-74 år i 2005, var sysselsatte i 2001 i en alder av 66-70 år i 2001, og tilsvarende for de yngre aldersgruppene. Dette kommer vi tilbake til.

Neste variabel beskriver de ”ikke-pensjonerte” ektefellenes alder i forhold til den pensjonerte ektefellens alder. Vi ser her at et klart flertall i populasjonen er yngre enn ektefellen, og de fleste av disse er som nevnt kvinner. Andelen som fortsatt er sysselsatt, er ikke uventet betydelig høyere blant de som er yngre enn ektefellen (51,8 %), enn blant de som er like gamle eller eldre enn ektefellen (37,4). Det er heller ikke uventet at andelen som er blitt alderspensjonert i 2005, er betydelig høyere dersom den ”ikke-pensjonerte” ektefellen er like gammel eller eldre enn ektefellen (51 %), enn dersom han eller hun er yngre ektefellen (16,2 %). Mønsteret er motsatt når det gjelder overgang til AFP, noe som reflekterer at mange av de som er like gamle eller eldre enn ektefellen, er eldre enn 66 år og dermed ikke kan ha status som AFP-pensjonist. Den samme tolkningen gjelder for forskjellen i andelen som har blitt mottakere av helserelaterte ytelser etter alder i forhold til ektefellen, siden retten til helserelaterte ytelser bortfaller etter fylte 67 år..

Når det gjelder utdanningsnivå, ser vi ikke noe klart mønster i andelen som fortsatt er sysselsatt. Den er faktisk lavest blant de med kort høyskole-/universitetsutdannelse, noe som trolig kan reflektere at mange i denne utdanningsgruppen, både menn og kvinner, har belastende yrker. Vi ser også at andelen som har gått over til AFP-pensjon er høyest blant de med kort høyskole-/universitetsutdanning. Det er også en høy andel blant de med kort høyskole-/universitetsutdanning som har blitt mottakere av helserelaterte ytelser (9,4 %), omtrent på nivå med de gruppene som ikke har høyere utdanning.

Fordelt på sektor viser tabellen at andelen som fortsatt er sysselsatt er høyest i privat sektor (51,7 %), mot 48,2 % i kommunal forvaltning, og 38,8 % i statlig forvaltning. Når det gjelder overgang til AFP, ser vi at andelen er omtrent like høy i statlig forvaltning (15,6 %) og i kommunal forvaltning (17,5), men betydelig lavere i privat sektor (10,6 %) hvor færre har tariffavtale med AFP-ordning.

Fordelt etter næring er andelen som fortsatt er sysselsatt, klart høyest i primærnæringene (66 %).

Tabell 2 inneholder mye informasjon siden den beskriver både sammensetningen av populasjonen i 2001, og hvor de ulike gruppene beveger seg. Tabellen viser imidlertid bare sammenhenger mellom to og to variabler. I beskrivelsen av fordelingene ovenfor, så vi at fordelingen langs mange av variablene ble tolket særlig i lys av alderssammensetningen i ulike grupper, f.eks. blant menn og kvinner. Alder er som nevnt av betydning både for hvilke statuser som er aktuelle (helserelevante ytelser, alderspensjon og AFP er bare aktuelt for visse aldersgrupper), og for andelen sysselsatte i populasjonen (se tabell 2) og i befolkningen generelt (se figur 1). Det kan også tenkes at hvordan ulike grupper er sammensatt langs andre variabler, f.eks. kjønnsammensetningen (se figur 1) i ulike sektorer, er av betydning for fordelingene, men alderssammensetningen er viktigst her.

I avsnittene nedenfor vil vi derfor gi en mer detaljert analyse av noen av ”strømmene” hver for seg, med fordeling etter alder, for på den måten å kunne belyse bedre forskjellen mellom ulike grupper i samme alder. Vi vil se nærmere på følgende ”strømmer” hver for seg:

- Sysselsatt både i 2001 og 2005
- Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

I tillegg til å beskrive tilpasninger i form av bestemte statusendringer, vil vi også beskrive endringer i arbeidstid blant personer som er lønnstakere både i 2001 og 2005.

Sysselsatt både i 2001 og 2005

Her skal vi se nærmere på den ”strømmen” av personene som er sysselsatte både i startåret og i resultatåret. Tabell 3 beskriver antall personer i de ulike gruppene i populasjonen totalt (den første tallkolonnen), antall i denne bestemte ”strømmen” (den andre tallkolonnen), og hvor stor andel av det totale antallet i de ulike gruppene i populasjonen som er i denne ”strømmen” fordelt etter alder.

Tabell 3. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var sysselsatte også i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Bare de som var 56 – 74 år i 2005, er inkludert i tabellen. De som har statusen "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Sysselsatt ² både i 2001 og 2005					
		Antall i denne strømmen	Alder i 2005, prosent				
			Alle aldre	56-61	62-66	67-69	70-74
TOTALT	3453	1731	50,1	84,0	49,1	36,1	38,3
Lønnst. deltid	1477	666	45,1	79,4	44,8	30,3	36,9
Lønnst. heltid	1610	820	50,9	87,7	48,6	31,5	30,6
Selvstendig næringsdrivende	366	245	66,9	78,6	78,2	69,4	51,3
Menn	794	343	43,2	82,6	41,4	40,7	43,6
Kvinner	2659	1388	52,2	84,1	50,2	33,9	30,2
Yngre enn ektefellen	2806	1481	52,8	84,0	49,7	35,9	34,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	647	250	38,6	-	38,0	36,6	40,8
Ungdomsskole eller lavere	764	370	48,4	81,8	48,6	38,9	30,8
Videregående	1833	962	52,5	84,8	49,5	39,0	42,1
Høyskole/universitet <= 4 år	617	273	44,2	84,2	45,8	21,1	28,6
Høyskole/universitet > 4 år	224	118	52,7	84,2	60,9	42,1	47,7
Uoppgitt utdanningsnivå	15	8	53,3	100,0	50,0	100,0	40,0
Ikke lønnstaker ^{3 4}	409	254	62,1	73,3	73,9	60,9	50,0
1 - 99 999 kr	440	185	42	60,5	42,4	40,0	38,9
100 000 - 199 999 kr	984	464	47,2	83,0	43,6	29,2	37,7
200 000 - 299 999 kr	973	512	52,6	89,6	48,9	31,8	26,8
300 000 - 399 999 kr	464	231	49,8	84,6	52,0	24,5	26,1
400 000 kr eller mer	183	85	46,4	95,5	50,0	35,7	27,0
Uoppgitt sektor ³	87	34	39,1	60,0	50,0	26,7	41,2
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	267	107	40,1	81,6	42,1	22,9	23,7
Kommunal forvaltning	1233	602	48,8	86,2	47,7	24,9	23,5
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1866	988	52,9	83,0	51,3	45,0	42,9
Jordbruk, skogbruk og fiske	193	128	66,3	66,7	66,7	81,0	50,0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	303	124	40,9	77,6	33,3	25,9	37,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	97	53	54,6	80,0	48,0	47,1	60,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	483	257	53,2	86,5	54,2	40,2	38,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	64	37	57,8	100,0	53,8	52,4	16,7
Transport og kommunikasjon	157	72	45,9	63,6	46,7	46,5	31,3
Finansiell tjenesteyting og forsikring	58	26	44,8	92,9	38,7	0,0	33,3
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	244	142	58,2	80,0	61,4	48,5	49,1
Offentlig forvaltning	315	131	41,6	86,0	40,9	25,4	16,0
Undervisning	461	199	43,2	88,0	45,3	11,4	20,5
Helse- og sosialtjenester	808	436	54	86,1	51,7	33,1	40,8
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	167	83	49,7	91,7	51,9	35,3	28,1
Uoppgitt næring ³	103	43	41,7	60,0	64,0	29,7	36,1

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi her lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

I den øverste tallraden i tabell 3 ser vi at det av 3453 personer i populasjonen totalt i den aktuelle aldersgruppen, er 1731 som er sysselsatte også i 2005 (50,1 %). Andelen som er i denne "strømmen" synker med alderen, fra 84 % av de som er 56-61 år i 2005, til 36,1 % av de som er 67-69. Andelen er noe høyere i den eldste aldersgruppen, 70-74 år (38,3 %).

Det kan kanskje virke overraskende at en så høy andel av de over 70 år er sysselsatte. Dette må sees i lys av sysselsettingsdefinisjonen i datagrunnlaget, som samsvarer med sysselsettingsdefinisjonen i SSBs

offisielle sysselsettingsstatistikk, hvor formålet er å telle antall sysselsatte (www.ssb.no/arbeid). Dette betyr i prinsippet at dersom en alderspensjonist har en liten jobb på noen få timer, så skal han eller hun defineres som sysselsatt, og ikke som alderspensjonist. Som vi redegjør for i andre avsnitt, tar vi i vårt datagrunnlag, i motsetning til SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, ikke hensyn til de aller minste og mest sporadiske arbeidsforholdene. Det betyr at vårt viktigste kilderegister om lønnstakerforhold er NAVs Arbeidstakerregister, hvor hovedregelen er at alle arbeidsforhold på 4 timer eller mer skal meldes inn. Andelen sysselsatte blir derfor noe undervurdert i vår analyse. Dessuten er det viktig å huske at den høye andelen sysselsatte i aldersgruppen 70-74 år i 2005 i tabell 3, må sees i lys av at dette var personer som var sysselsatte i startåret i en alder av 66-70 år. De utgjør altså en svært selektert gruppe, som litt stilisert kan sies å bestå av spreke eldre med jobb ved siden av pensjonen.

Under totalraden ser vi først at andelen av populasjonen som er i denne "strømmen", er klart høyest blant de som var selvstendig næringsdrivende i 2001 (66,9 %), og lavest blant de som var lønnstakere på deltid (45,1 %), når alle aldersgrupper sees samlet. Mønsteret varierer noe mellom aldersgruppene. I aldersgruppen 67-69 år er 69,4 % av de som var selvstendige i 2001, sysselsatte også i 2005, mot 30,3 % blant de som var lønnstakere på heltid i 2001, og 31,5 % blant de som var lønnstakere på deltid.

Fordelt etter kjønn viser tabell 3 at 52,2 % av kvinnene i populasjonen var sysselsatte både i 2001 og 2005, mot 43,2 % av mennene. Igjen er det forskjeller mellom aldersgruppene. I de to yngste aldersgruppene (56-61 og 62-66) er det en større andel som er i denne "strømmen" blant kvinnene enn blant mennene, mens det er motsatt i de to eldste aldersgruppene (67-69 og 70-74).

Andelen som fortsatt er sysselsatt er betydelig høyere blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen (52,8 %), enn blant de som er like gamle eller eldre (38,6 %), når alle aldersgrupper sees samlet. Mønsteret varierer imidlertid etter alder. Blant de som er 62-66 år i 2005 er 49,7 % av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, fortsatt sysselsatt i 2005, mot 38,0 % av de som er like gamle eller eldre enn den pensjonerte ektefellen. I den eldste aldersgruppen, 70-74 år, er mønsteret motsatt: 34,9 % av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, er fortsatt sysselsatt i 2005, mot 40,8 % av de som er like gamle eller eldre enn den pensjonerte ektefellen.

Fordelt etter utdanningsnivå i 2001 viser tabellen at andelen som er sysselsatt både i 2001 og 2005 er lavest blant de med kort høyskole-/universitetsutdanning, særlig i de to eldste aldersgruppene. Andelen er høyest blant de med lang høyskole-/universitetsutdanning, særlig i de eldre aldersgruppene.

Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, ser vi at andelen som er sysselsatte både i 2001 og 2005 er høyest i privat sektor (52,9 %), mot 48,8 % i kommunal forvaltning og 40,1 % i statlig forvaltning inkluderte helseforetakene. Videre viser næringsinndeling at andelen som er sysselsatte både i 2001 og 2005 er høyest innen primærnæringene (66,3 %) og lavest innen bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning (40,9 %).

Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005

Hva kjennetegner så de som har gått fra å være sysselsatt i 2001 til å være AFP-pensjonister i 2005? Tabell 4 viser at det er 463 personer som er i denne "strømmen", dvs. 24,5 % av populasjonen. Andelen som er i denne "strømmen" øker med alderen, fra 15,8 % av 62-åringene til 35,3 % av 66-åringene. At 5,6 % av de som er 67 år i 2005 befinner seg i denne "strømmen", og ikke har gått over til alderspensjon, skyldes at opplysningene om status er fra slutten av november, mens opplysningene om alder er fra utgangen av året, dvs. at disse personene har blitt alderspensjonister i løpet av desember.

Tabell 4. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var AFP-pensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Bare de som var 62 – 67 år i 2005, er inkludert i tabellen. De som har statusen "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Fra sysselsatt ² i 2001 til AFP i 2005								
		Antall i denne strømmen	Alder i 2005, prosent							
			Alle aldre	62	63	64	65	66	67	
TOTALT	1887	463	24,5	15,8	23,0	32,5	32,3	35,3	5,6	
Lønnst. deltid	819	183	22,3	17,2	22,7	27,8	29,2	32,2	5,1	
Lønnst. heltid	923	279	30,2	16,2	26,2	40,1	39,9	44,0	7,6	
Selvstendig næringsdrivende	145	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Menn	274	79	28,8	23,5	44,4	43,8	39,3	36,0	5,3	
Kvinner	1613	384	23,8	15,2	21,5	31,1	31,0	35,1	5,7	
Yngre enn ektefellen	1718	428	24,9	15,8	23,0	32,5	32,3	34,1	6,0	
Like gammel eller eldre enn ektefellen	169	35	20,7	-	-	-	-	39,2	4,4	
Ungdomsskole eller lavere	402	90	22,4	17,5	24,6	33,3	32,4	30,5	3,4	
Videregående	1034	236	22,8	16,2	20,8	34,1	26,1	30,1	5,2	
Høyskole/universitet <= 4 år	360	111	30,8	14,9	26,4	28,1	46,3	50,0	9,8	
Høyskole/universitet > 4 år	83	22	26,5	0,0	27,3	14,3	50,0	44,0	5,3	
Uoppgitt utdanningsnivå	8	4	50,0	-	-	50,0	0,0	60,0	-	
Ikke lønnstaker ^{3 4}	156	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
1 - 99 999 kr	173	14	8,1	5,9	0,0	18,8	11,1	14,7	2,1	
100 000 - 199 999 kr	605	163	26,9	22,0	27,3	35,1	34,1	36,1	4,1	
200 000 - 299 999 kr	608	183	30,1	16,3	29,3	40,3	34,2	45,3	10,3	
300 000 - 399 999 kr	264	79	29,9	10,8	20,0	30,2	49,0	51,0	7,7	
400 000 kr eller mer	81	23	28,4	14,3	40,0	0,0	56,3	33,3	7,7	
Uoppgitt sektor ³	26	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	141	43	30,5	22,2	20,0	42,9	38,5	46,9	0,0	
Privat sektor inkl. off. eide foretak	953	202	21,2	16,8	22,1	27,7	31,1	25,7	4,4	
Kommunal forvaltning	767	218	28,4	13,2	25,4	36,2	33,8	45,9	9,0	
Uoppgitt næring ³	34	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Jordbruk, skogbruk og fiske	81	3	3,7	0,0	0,0	0,0	7,1	9,1	0,0	
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	170	65	38,2	24	40	42,3	47,7	57,1	7,7	
Bygge- og anleggsvirksomhet	36	5	13,9	20,0	0,0	33,3	40,0	10,0	0,0	
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	270	43	15,9	14,6	15,2	30,8	20,8	17,5	1,8	
Hotell- og restaurantvirksomhet	33	6	18,2	0,0	14,3	57,1	20,0	0,0	0,0	
Transport og kommunikasjon	79	19	24,1	10,0	37,5	26,7	29,4	40,0	10,5	
Finansiell tjenesteyting og forsikring	38	10	26,3	50,0	20,0	25,0	57,1	0,0	0,0	
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	106	18	17,0	23,1	18,8	23,1	30,4	11,1	0,0	
Offentlig forvaltning	199	60	30,2	25,6	26,9	32,1	34,1	43,6	8,7	
Undervisning	278	90	32,4	11,6	27,9	39,6	50,0	50,0	9,1	
Helse- og sosialtjenester	470	119	25,3	11,3	22,7	31,8	27,7	44,7	6,1	
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	93	25	26,9	9,1	27,8	38,5	20,0	40,0	18,8	

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Fordelt etter status i 2001 viser tabell 4 at de som var lønnstakere på heltid, har den høyeste andelen som har blitt AFP-pensjonister i 2005 (30,2 %), mens andelen blant dem som tidligere var lønnstakere på deltid er lavere (22,3 %). Dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene bortsett fra 62-åringene.

Fordelingen etter kjønn i tabell 4 viser at det er en noe større andel av mennene (28,8 %) som har gått over til AFP, enn blant kvinnene (23,8 %). Det gjelder for alle aldersgruppene med unntak av 66- og 67-åringene, hvor kjønnsforskjellen er liten.

Andelen som har gått over til AFP, er noe høyere blant de som er yngre enn sin pensjonerte ektefelle (24,9 %), enn blant de som er like gamle eller eldre (20,7 %). Legg her merke til at alle i denne "strømmen" som er like gamle eller eldre enn ektefellen, er 66-67 år gamle i 2005. Vi har ingen intuitiv forklaring på dette, og ser dessuten at antallet personer her er lavt (bare 35 av de personene som har gått over fra å være sysselsatt til å bli AFP-pensjonist er like gamle eller eldre enn sin pensjonerte ektefelle, mens 428 personer er yngre enn sin ektefelle).

Fordelt etter utdanningsnivå, ser vi at andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli AFP-pensjonist er høyest blant høyskole-/universitetsutdannede, og særlig blant dem med kort høyere utdanning.

Andelen som har gått over til AFP, er høyere i statlig forvaltning (30,5 %) og kommunal forvaltning (28,4 %) enn i privat sektor (21,2 %). Her er det imidlertid noe variasjon mellom aldersgruppene.

Når det gjelder næringer av en viss størrelse, er andelen høy i alle aldersgrupper innen undervisning (32,4 %), offentlig forvaltning (30,2 %), og bergverksdrift og utvinning, industri, og kraft- og vannforsyning (38,2 %), og lav innen varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat (15,9 %), og eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting m.m. (17,0).

Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005

Her ser vi nærmere på de som har beveget seg fra å være sysselsatt i 2001 til å bli alderspensjonist i 2005. Tabell 5 viser at det gjelder 805 personer (60,8 %) i den aktuelle aldersgruppen. Andelen varierer etter alder, med en topp blant 70-åringene, hvor 68,2 % er i denne "strømmen". Andelen stiger gradvis fra 53,4 % blant 67-åringene til toppen blant 70-åringene, og synker så gradvis til 40,4 % blant de 74 år.

Tabell 5. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var alderspensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Bare de som var 67 – 74 år i 2005, er inkludert i tabellen. De som har statusen "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Fra sysselsatt ² i 2001 til alderspensjonist i 2005									
		Antall i denne strømmen	Alder i 2005, prosent								
			Alle aldre	67	68	69	70	71	72	73	74
TOTALT	1324	805	60,8	53,4	64,8	64,9	68,2	64,0	60,0	57,8	40,4
Lønnst. deltid	596	386	64,8	60,9	67,9	72,4	73,8	64,6	58,5	59,1	40,9
Lønnst. heltid	500	328	65,6	52,7	74,0	67,6	72,2	75,7	69,2	66,7	22,2
Selvstendig næringsdrivende	228	91	39,9	22,9	29,7	38,5	46,7	50,0	50,0	50,0	47,6
Menn	573	326	56,9	50,0	63,7	57,4	65,9	56,2	57,1	52,3	42,6
Kvinner	751	479	63,8	54,5	65,4	70,1	70,6	73,0	65,5	70,0	20,0
Yngre enn ektefellen	756	464	61,4	55,2	60,7	67,1	65,1	65,4	66,7	72,2	16,7
Like gammel eller eldre enn ektefellen	568	341	60	48,9	72,4	61,6	73,8	63,1	56,4	52,2	43,5
Ungdomsskole eller lavere	328	200	61	51,7	60,3	60,3	74,4	67,7	68,2	66,7	53,3
Videregående	632	369	58,4	53,5	59,7	65,1	68,2	59,1	44,7	63,2	25,0
Høgskole/universitet <= 4 år	217	156	71,9	57,4	79,6	86,5	69,6	80,0	100,0	46,2	50,0
Høgskole/universitet > 4 år	141	77	54,6	47,4	73,7	52,6	52,9	55,6	61,5	25,0	46,2
Uoppgitt utdanningsnivå	6	3	50	-	-	0,0	50,0	100,0	50,0	-	-
Ikke lønnstaker ^{3 4}	260	115	44,2	21,6	39,5	50,0	47,2	51,4	54,5	56,3	43,5
1 - 99 999 kr	277	165	59,6	58,3	58,6	54,5	67,7	63,0	66,7	57,6	42,9
100 000 – 199 999 kr	295	195	66,1	63,3	67,2	75,4	75,0	65,2	12,5	55,6	0,0
200 000 – 299 999 kr	251	162	64,5	49,4	71,0	73,9	78,8	73,3	75,0	50,0	0,0
300 000 – 399 999 kr	148	106	71,6	61,5	78,6	74,3	73,9	75,0	66,7	75,0	100,0
400 000 kr eller mer	93	62	66,7	53,8	81,0	50,0	73,7	100,0	77,8	-	25,0
Uoppgitt sektor ³	64	42	65,6	50,0	100,0	75,0	55,6	71,4	57,1	66,7	40,0
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	108	83	76,9	70,0	81,8	78,6	81,3	77,8	75,0	66,7	50,0
Privat sektor inkl. off. eide foretak	814	442	54,3	48,6	51,8	57,4	64,3	56,4	59,0	53,3	40,5
Kommunal forvaltning	338	238	70,4	58,6	80,2	72,3	78,8	84,6	55,6	70,0	33,3
Uoppgitt næring ³	73	49	67,1	44,4	80,0	77,8	66,7	71,4	57,1	71,4	50,0
Jordbruk, skogbruk og fiske	112	38	33,9	6,7	26,1	20,0	50,0	40,0	66,7	63,6	25,0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	101	68	67,3	65,4	78,9	69,2	75	57,1	42,9	57,1	100
Bygge- og anleggsvirksomhet	62	29	46,8	54,5	50,0	53,8	50,0	25,0	66,7	20,0	50,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	195	115	59	51,8	50,0	72,7	61,5	73,1	62,5	66,7	22,2
Hotell- og restaurantvirksomhet	27	15	55,6	57,1	20,0	55,6	100,0	100,0	0,0	-	100,0
Transport og kommunikasjon	75	43	57,3	36,8	56,3	62,5	77,8	66,7	66,7	-	50,0
Finansiell tjenesteyting og forsikring	13	12	92,3	100,0	100,0	100,0	100,0	-	50,0	-	-
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	121	61	50,4	47,8	59,1	42,9	68,0	44,4	55,6	0,0	28,6
Offentlig forvaltning	96	72	75	60,9	70,8	83,3	90,0	71,4	66,7	100,0	100,0
Undervisning	144	116	80,6	75,0	93,5	76,7	88,9	88,9	83,3	50,0	0,0
Helse- og sosialtjenester	239	146	61,1	53,0	72,5	65,2	45,5	67,9	50,0	85,7	42,9
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	66	41	62,1	25,0	66,7	88,9	90,9	80,0	66,7	50,0	0,0

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli alderspensjonist, er lavest blant de som var selvstendige i 2001 (39,9 %), mot 64,8 % av de som var lønnstaker deltid, og 65,6 % av de som var

lønnstaker heltid. At andelen er lavest blant selvstendige, gjelder for alle aldersgruppene, med unntak for 74-åringene.

Fordeling etter kjønn, viser at en større andel av kvinnene har gått over fra sysselsetting til alderspensjon (63,8 %), enn blant mennene (59,9 %). Dette gjelder i samtlige aldersgrupper, med unntak av 74-åringene, hvor det er en større andel menn enn kvinner i denne "strømmen".

Når det gjelder aldersdifferansen mellom ektefellene, er det små forskjeller når alle aldersgruppene sees samlet. Om lag 60 % er i denne "strømmen", både blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, og blant de som er like gamle eller eldre. Dette varierer imidlertid noe mellom aldersgruppene, men uten noe klart mønster.

Når det gjelder utdanningsnivå, er andelen som har gått over fra sysselsetting til alderspensjon, lavest blant de som har 4 år eller mer høyskole-/universitetsutdanning (54,6 %), og høyest blant de som har en kortere høyskole-/universitetsutdanning (71,9 %). Også her er det variasjon mellom aldersgruppene, men i alle aldersgruppene under 70 år er andelen høyest blant de med kort høyere utdanning.

Fordelt etter sektor i startåret, er andelen som er i denne "strømmen", lavest i privat sektor (54,3 %), mot 70,4 % i kommunal forvaltning, og 76,9 % i statlig forvaltning inkludert helseforetakene. Dette mønsteret gjelder for de fleste aldersgruppene.

Fordelt etter større næringer i startåret er andelen høy innen undervisningsnæringen (80,6 %), offentlig forvaltning (75 %) og helse- og sosialtjenester (61,1 %), og lav innen primærnæringene (33,9 %). Også her er det imidlertid noe variasjon mellom aldersgruppene.

Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

Hvor mange og hvilke grupper har gått over fra å være sysselsatt i 2001 til å være uførepensjonert i 2005? Tabell 6 viser at 272 personer i den aktuelle aldersgruppen har fulgt denne "strømmen" (13,2 %). Ikke uventet øker andelen med alderen, fra 9,9 % av de som er 58-60 år, til 15,2 % av de som er 64-66.

Tabell 6. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var uførepensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Bare de som var 58 – 66 år i 2005, er inkludert i tabellen. De som har statusen "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Fra sysselsatt ² i 2001 til uførepensjonist i 2005				
		Antall i denne strømmen	Alder i 2005, prosent			
			Alle aldre	58-60	61-63	64-66
TOTALT	2065	272	13,2	9,9	11,8	15,2
Lønnst. deltid	860	159	18,5	15,7	19,3	18,8
Lønnst. heltid	1072	101	9,4	5,8	7,0	12,6
Selvstendig næringsdrivende	133	12	9,0	6,7	4,8	11,8
Menn	218	24	11,0	0,0	4,3	13,5
Kvinner	1847	248	13,4	10,1	12,3	15,5
Yngre enn ektefellen	1986	261	13,1	9,9	11,8	15,3
Like gammel eller eldre enn ektefellen	79	11	13,9	-	-	13,9
Ungdomsskole eller lavere	423	66	15,6	14,3	15,0	16,6
Videregående	1170	152	13,0	9,7	10,0	16,1
Høyskole/universitet <= 4 år	383	50	13,1	5,6	14,6	14,1
Høyskole/universitet > 4 år	80	4	5,0	9,1	4,0	4,5
Uoppgitt utdanningsnivå	9	0	0,0	0,0	-	0,0
Ikke lønnstaker ^{3 4}	144	20	13,9	17,6	8,9	15,9
1 - 99 999 kr	161	48	29,8	39,1	28,8	27,9
100 000 – 199 999 kr	670	109	16,3	13,1	16,5	17,1
200 000 – 299 999 kr	699	71	10,2	3,5	8,6	13,6
300 000 – 399 999 kr	305	20	6,6	3,9	5,4	8,4
400 000 kr eller mer	86	4	4,7	0,0	0,0	9,1
Uoppgitt sektor ³	22	9	40,9	50,0	40,0	38,5
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	156	20	12,8	16,0	5,8	16,5
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1014	120	11,8	9,7	10,1	13,8
Kommunal forvaltning	873	123	14,1	7,6	14,3	15,9
Uoppgitt næring ³	29	9	31,0	50,0	33,3	26,3
Jordbruk, skogbruk og fiske	79	9	11,4	0,0	12,5	13,3
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	196	22	11,2	16,2	3,3	14,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	34	10	29,4	28,6	22,2	33,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	274	34	12,4	0,0	13,2	15,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	36	5	13,9	0,0	14,3	17,6
Transport og kommunikasjon	79	13	16,5	18,2	7,7	21,4
Finansiell tjenesteyting og forsikring	44	6	13,6	0,0	16,7	15,0
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	118	16	13,6	20,8	5,0	16,7
Offentlig forvaltning	217	32	14,7	12,0	11,1	18,0
Undervisning	311	42	13,5	8,7	13,7	14,9
Helse- og sosialtjenester	549	65	11,8	7,6	12,6	12,7
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	99	9	9,1	0,0	13,5	8,3

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

18,5 % av de som var lønnstakere på deltid i 2001, har gått over til uførepensjon i 2005, mot 9,4 % av de som var lønnstakere på heltid i 2001. Dette mønsteret holder seg i alle aldersgruppene. Bare 12 personer som var selvstendige i 2001 (9 %), er i denne "strømmen".

Andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli uførepensjonist, er litt større blant kvinnene (13,4 %) enn blant mennene (11 %). Forskjellen mellom kjønnene er minst i den eldste aldersgruppen, som er 64 – 66 år i 2005.

Vurdert ut fra aldersdifferansen mellom ektefellene, er det små forskjeller i andelen som har blitt uførepensjonert, når alle aldersgruppene sees samlet. I den eldste aldersgruppen gjelder det 15,3 % av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, mot 13,9 % av de som er like gammel eller eldre.

Andelen som har blitt uførepensjonister synker med utdanningsnivået, fra 15,6 % blant de som har bare ungdomsskoleutdanning, til 5 % blant de som har mer enn 4 års høyskole-/universitetsutdanning. I alle aldersgruppene er andelen som er blitt uførepensjonert, høyest blant de med bare ungdomsskoleutdanning, og lavest blant de med lang høyere utdanning.

Likedan synker andelen som har blitt uførepensjonister med nivået på lønnsinntekten, fra 29,8 % blant de som tjener mindre enn 100 000 kr i året, til 4,7 % blant de som tjener 400 000 kr eller mer. Også dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene.

Når det gjelder sektortilhørighet i startåret, er det små forskjeller mellom sektorene. Andelen som har blitt uførepensjonister, er lavest i privat sektor (11,8 %) og høyest i kommunal forvaltning (14,1 %). Her er det imidlertid forskjeller mellom aldersgruppene. Sektorforskjellene er minst blant de eldste, og størst blant de yngste.

Det er stor variasjon mellom næringene i andelen som har blitt uførepensjonister, men merk her at det er få personer i de fleste næringene. Vi ser f.eks. at av de som arbeidet i helse- og sosialtjenester har 11,8 % gått fra å være sysselsatt til å bli uførepensjonist.

Endringer i arbeidstid fra 2001 til 2005 blant lønnstakere

Ovenfor har vi beskrevet tilpasninger til ektefellens pensjonering i form av endringer i status i forholdet til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger/ytelser. Her vil vi beskrive tilpasninger i form av endringer i arbeidstid blant de som var lønnstakere både i 2001 og 2005.⁷

I en beskrivelse av endringer i arbeidstid er det hensiktsmessig å dele disse personene i tre grupper med utgangspunkt i deres arbeidstid i hovedarbeidsforholdet i startåret 2001:

- de som hadde kort arbeidstid (4 – 19,9 timer)
- de som hadde middels arbeidstid (20 – 29,9 timer)
- de som hadde lang arbeidstid (30 timer eller mer)

Ved å analysere disse tre gruppene hver for seg, kan vi gi en bedre beskrivelse av ”strømmene” mellom 2001 og 2005 når det gjelder arbeidstid, altså hvor de med kort arbeidstid i 2001 beveger seg, hvor de med middels arbeidstid beveger seg, og hvor de med lang arbeidstid beveger seg. Slik som i tabell 2 om alle strømmer i populasjonen, vil disse arbeidstidstabellene inkludere alle aldersgruppene (56-74 år i 2005), noe man må ta hensyn til ved tolkningen av enkelte av fordelingene, særlig forskjellene mellom menn og kvinner.

De med kort arbeidstid i startåret

Vi starter med å se på de ”ikke-pensjonerte” ektefellene som hadde kort arbeidstid i 2001 (4-19,9 timer) og som fortsatt var lønnstakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn har disse personene i startåret, og har de endret arbeidstiden? Den første tallkolonnen i tabell 7 nedenfor viser antallet ”ikke-pensjonerte”

⁷ Mens vi i analysen av ”strømmen” fra sysselsatt i 2001 til sysselsatt i 2005 (kapittel 3.3), tok utgangspunkt i de som var definert som sysselsatte i system for persondata begge disse årene, vil vi i denne arbeidstidsanalysen ta utgangspunkt i de som var definert som lønnstakere begge årene i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, som gir er noe høyere antall lønnstakere enn ved beregningen i SFP. Dette avviket skyldes at den ordinære sysselsettingsstatistikken i SSB også inkluderer opplysninger om svært små og sporadiske arbeidstakerforhold i beregningen av personenes sysselsettingsstatus, mens disse arbeidsforholdene ikke inngår i beregningen av personenes sysselsettingsstatus slik vi definerer det i SFP.

ektefeller med kort arbeidstid i 2001 etter ulike kjennemerker dette året, mens de øvrige tallkolonnene til høyre viser den prosentvise fordelingen av disse personene på arbeidstidsintervaller i 2005. Vær her oppmerksom på at dette er radprosent som summerer seg til hundre (som i tabell 2), til forskjell fra prosentene i analysen av enkeltstrømmer, hvor antallet personer i en bestemt strøm fra en bestemt gruppe ble sett i forhold til det totale antallet personer i denne gruppen i startåret.

Tabell 7. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer som er definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56 – 74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 4 – 19,9 timer arbeidstid i 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i 2005, prosent		
		4 - 19,9 timer	20 - 29.9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	419	74	12,6	13,4
Menn	65	70,8	3,1	26,2
Kvinner	354	74,6	14,4	11
56-61 år i 2005	86	65,1	25,6	9,3
62-66 år i 2005	181	71,8	13,3	14,9
67-69 år i 2005	75	82,7	4	13,3
70-74 år i 2005	77	80,5	5,2	14,3
Yngre enn ektefellen	353	73,9	13,9	12,2
Like gammel eller eldre enn ektefellen	66	74,2	6,1	19,7
Ungdomsskole eller lavere	120	75,8	10,8	13,3
Videregående	233	76,4	12,9	10,7
Høyskole/universitet <= 4 år	50	66	18	16
Høyskole/universitet > 4 år	13	46,2	7,7	46,2
Uoppgitt utdanningsnivå	3	66,7	0	33,3
Ikke lønnstaker ¹	24	20,8	8,3	70,8
1 - 99 999 kr	145	87,6	6,2	6,2
100 000 – 199 999 kr	202	74,8	16,3	8,9
200 000 – 299 999 kr	41	58,5	22	19,5
300 000 – 399 999 kr	3	66,7	0	33,3
400 000 kr eller mer	4	25	0	75
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	12	66,7	8,3	25
Privat sektor inkl. off. eide foretak	230	73,9	10,4	15,7
Kommunal forvaltning	177	74,6	15,8	9,6
Jordbruk, skogbruk og fiske	38	68,4	7,9	23,7
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	29	75,9	10,3	13,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	9	88,9	11,1	0
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	63	79,4	11,1	9,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	11	90,9	0	9,1
Transport og kommunikasjon	15	60	13,3	26,7
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	22	63,6	13,6	22,7
Offentlig forvaltning	25	76	12	12
Undervisning	32	75	15,6	9,4
Helse- og sosialtjenester	147	72,8	17	10,2
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	25	76	4	20

¹ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Den øverste raden i tabell 7 viser at 419 personer hadde kort arbeidstid i startåret. 74 % av disse personene hadde kort arbeidstid også i resultatåret, mens 26 % hadde økt arbeidstiden til middels eller lang. I radene nedenfor ser vi at det er flere av mennene med kort arbeidstid i startåret som har økt arbeidstid i resultatåret (29,2 %), enn av kvinnene (25,4 %). Særlig er det flere blant mennene som har beveget seg fra kort til lang arbeidstid (26,2 %), enn blant kvinnene (11 %). Blant dem med kort arbeidstid i startåret er det altså flere menn enn kvinner som har økt arbeidstiden.

Ikke overraskende synker andelen som har økt arbeidstiden med alderen. Andelen som har kort arbeidstid begge år stiger fra 65,1 % blant de som var 56-61 år, til over 80 % blant de som var 67 år eller eldre.

Når det gjelder aldersforskjellen mellom ektefellene, er det liten forskjell i andelen som har kort arbeidstid begge årene mellom de som er yngre enn ektefellen (73,9 %), og de som er like gamle eller eldre enn ektefellen (74,2 %). Blant de som har økt arbeidstiden er det imidlertid forskjeller, og mønsteret er motsatt for de som har gått fra kort til middels arbeidstid sammenliknet med de som har gått fra kort til lang arbeidstid. Bevegelse fra kort til lang arbeidstid gjelder for 19,7 % av de som er like gamle eller eldre enn den pensjonerte ektefellen, mot 12,2 % av de som er yngre. Antallet personer er imidlertid nokså lavt her.

Andelen som har økt arbeidstiden øker med utdanningsnivået i 2001 og med lønnsinntekten i 2001. Det er altså relativt sett flere blant dem med kort utdanning og lav inntekt, som har kort arbeidstid begge årene, enn blant de med høy utdanning og høy inntekt i startåret.

Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, ser vi at bare 12 personer fra statlig forvaltning hadde kort arbeidstid dette året og at over halvparten av disse (66,7 %) hadde kort arbeidstid også i 2005. Andelen som har kort arbeidstid begge år i kommunal forvaltning og privat sektor, er omtrent like store (henholdsvis 74,6 % og 73,9 %). Andelen som har beveget seg fra kort til lang arbeidstid er imidlertid betydelig større i privat sektor (15,7 %), enn i kommunal forvaltning (9,6 %). Denne sektorforskjellen er motsatt blant de som ha beveget seg fra kort til middels arbeidstid (10,4 % av de i privat sektor og 15,8 % av de i kommunal forvaltning).

Det er få næringer som har et tilstrekkelig høyt antall personer med kort arbeidstid i startåret til at det blir meningsfullt å fordele dem prosentvis på arbeidstid i 2005. 72,8 % av de 147 personene i helse- og sosialsektoren som har kort arbeidstid i 2001, har kort arbeidstid også i 2005.

De med middels arbeidstid i startåret

Vi går så videre til å analysere arbeidstidsendringer blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene som hadde middels arbeidstid i 2001 (20-29,9 timer) og som fortsatt var lønnskakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn hadde disse personene i 2001, og har de endret arbeidstiden?

Tabell 8. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer som er definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsetningsstatistikk, og som var 56 – 74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 20 – 29,9 timer arbeidstid i 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i 2005, prosent		
		4 - 19,9 timer	20 - 29,9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	317	24	55,8	20,2
Menn	31	38,7	19,4	41,9
Kvinner	286	22,4	59,8	17,8
56-61 år i 2005	91	9,9	75,8	14,3
62-66 år i 2005	139	23,7	58,3	18
67-69 år i 2005	59	44,1	30,5	25,4
70-74 år i 2005	28	28,6	32,1	39,3
Yngre enn ektefellen	276	22,1	60,9	17
Like gammel eller eldre enn ektefellen	41	36,6	22	41,5
Ungdomsskole eller lavere	86	15,1	66,3	18,6
Videregående	181	26	56,4	17,7
Høyskole/universitet <= 4 år	45	31,1	37,8	31,1
Høyskole/universitet > 4 år	4	50	0	50
Ikke lønnstaker ¹	21	14,3	9,5	76,2
1 - 99 999 kr	16	50	43,8	6,3
100 000 – 199 999 kr	191	24,1	62,8	13,1
200 000 – 299 999 kr	77	19,5	55,8	24,7
300 000 – 399 999 kr	11	27,3	45,5	27,3
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	11	36,4	9,1	54,5
Privat sektor inkl. off. eide foretak	152	19,1	61,2	19,7
Kommunal forvaltning	153	28,1	53,6	18,3
Jordbruk, skogbruk og fiske	14	35,7	35,7	28,6
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	16	12,5	68,8	18,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	7	0	57,1	42,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	67	16,4	73,1	10,4
Hotell- og restaurantvirksomhet	10	10	60	30
Transport og kommunikasjon	5	20	20	60
Finansiell tjenesteyting og forsikring	3	33,3	33,3	33,3
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	15	26,7	60	13,3
Offentlig forvaltning	24	33,3	45,8	20,8
Undervisning	37	35,1	35,1	29,7
Helse- og sosialtjenester	109	23,9	57,8	18,3
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	9	44,4	44,4	11,1

¹ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsetningsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Den øverste tallraden i tabell 8 viser at 317 personer hadde middels arbeidstid i 2001, og at 55,8 % av disse faller inn under det samme arbeidstidsintervallet i 2005. 24 % har gått fra middels til kort arbeidstid, mens 20,2 % har gått fra middels til lang.

Fordelt på kjønn, er det bare 31 menn som har middels arbeidstid i startåret. Hvis vi allikevel forholder oss til den prosentvise fordelingen av disse få mennene på arbeidstid i 2005, ser det ut til at flere kvinner enn menn har samme arbeidstid i 2005 (59,8 % mot 19,4 %). Det er tilsvarende en større andel av mennene enn av kvinnene som har redusert eller økt arbeidstiden fra 2001 til 2005.

Fordelingene i denne tabellen er i mange grupper basert på så få personer at det ikke gir særlig mening å kommentere tallene nærmere. Et interessant mønster er imidlertid at andelen som har økt arbeidstiden ved å bevege seg fra middels til lang arbeidstid, er omtrent like høy i privat sektor (19,7 %) som i kommunal forvaltning (18,3 %), men at andelen som har beveget seg fra middels til kort arbeidstid er betydelig høyere i kommunal forvaltning (28,1 %) enn i privat sektor (19,1 %).

Når det gjelder næringstilhørighet i 2001, er det svært få personer i mange av næringene. Vi ser imidlertid at 57,8 % av de i helse- og sosialsektoren har middels arbeidstid både i 2001 og 2005, mens 18,3 % har økt arbeidstiden og 23,9 % har redusert arbeidstiden.

De med lang arbeidstid i startåret

Til slutt vil vi se nærmere på arbeidstidsendringer blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene som hadde lang arbeidstid i 2001 (30 timer eller mer) og som fortsatt var lønnstakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn har disse personene i 2001, og har de endret arbeidstiden?

Tabell 9. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer som er definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som ville være i alderen 56 – 74 år i 2005, er inkludert her, og kun personer som har 30 timer eller mer arbeidstid i startåret 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i år 2005, prosent		
		4 - 19,9 timer	20 - 29.9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	1053	15,8	7,6	76,6
Menn	278	24,5	5	70,5
Kvinner	775	12,6	8,5	78,8
56-61 år i 2005	301	7,3	5	87,7
62-66 år i 2005	479	14	10,6	75,4
67-69 år i 2005	181	25,4	5	69,6
70-74 år i 2005	92	33,7	5,4	60,9
Yngre enn ektefellen	895	13,4	8,3	78,3
Like gammel eller eldre enn ektefellen	158	29,1	3,8	67,1
Ungdomsskole eller lavere	175	13,7	10,3	76
Videregående	554	15,7	7,2	77,1
Høyskole/universitet <= 4 år	207	16,4	7,2	76,3
Høyskole/universitet > 4 år	113	18,6	6,2	75,2
Uoppgitt utdanningsnivå	4	0	0	100
Ikke lønnstaker ^{1 2}	184	13,6	10,3	76,1
1 - 99 999 kr	17	35,3	11,8	52,9
100 000 - 199 999 kr	86	15,1	12,8	72,1
200 000 - 299 999 kr	419	12,6	7,4	80
300 000 - 399 999 kr	243	18,1	6,2	75,7
400 000 kr eller mer	104	24	1,9	74
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	94	13,8	9,6	76,6
Privat sektor inkl. off. eide foretak	652	15,6	6,6	77,8
Kommunal forvaltning	307	16,6	9,1	74,3
Uoppgitt næring ¹	7	14,3	28,6	57,1
Jordbruk, skogbruk og fiske	79	19	12,7	68,4
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	97	20,6	4,1	75,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	39	12,8	15,4	71,8
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	132	9,8	7,6	82,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	17	11,8	0	88,2
Transport og kommunikasjon	58	31	3,4	65,5
Finansiell tjenesteyting og forsikring	23	4,3	4,3	91,3
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	106	17	3,8	79,2
Offentlig forvaltning	92	16,3	12	71,7
Undervisning	144	8,3	9	82,6
Helse- og sosialtjenester	202	18,8	6,4	74,8
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	57	14	7	78,9

¹ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

² Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er lønnssum uoppgitt.

Tabell 9 viser at det var 1053 personer som hadde lang arbeidstid i startåret, dvs. over dobbelt så mange som dem som hadde kort arbeidstid i 2001 som beskrevet i kapitlene over. 76,6 % av de som hadde lang

arbeidstid i 2001 hadde lang arbeidstid også i 2005, mens 7,6 % har beveget seg fra lang til middels arbeidstid, og 15,8 % fra lang til kort arbeidstid.

Det er færre menn enn kvinner som har lang arbeidstid begge årene (70,5 % mot 78,8 %).

Aldersfordelingen viser ikke uventet at andelen som har lang arbeidstid begge årene synker med alderen, fra 87,5 % blant de som er 56-61 år i 2005 til 60,9 % blant de som er 70-74 år.

Videre er det flere som har lang arbeidstid begge år blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen (78,3 %), enn blant de som er like gamle eller eldre enn ektefellen (67,1 %).

Andelen som har lang arbeidstid begge årene varierer lite etter utdanning, fra 75,2 % til 77,1 %. Heller ikke mellom sektorene er det noen særlig variasjon i andelen som har lang arbeidstid begge årene (74,3 – 77,8 %). I næringer med mer enn 100 personer varierer andelen som har lang arbeidstid begge årene fra 74,8 i helse- og sosialtjenester, til 82,6 % både innen undervisning og innen varehandel m.m.

3.2.4 Andre analysemuligheter

Dette prosjektet har hatt en begrenset ressursramme. Vi har derfor måttet gjøre en del avgrensninger i forhold til de mange analysemulighetene som datagrunnlaget kan invitere til. I dette avsnittet vil vi kort antyde noen analysemuligheter som vi ikke har kunnet forfølge i dette prosjektet.

En åpenbar mulighet er å ta utgangspunkt i andre startår og resultatår for analysen. Det kan også være mulig å følge personene fra år til år, og dermed gi en bedre beskrivelse av forløpene.

En annen måte å utvide analysen på, kunne være å inkludere flere variabler enn dem vi inndeler personene etter i denne analysen. Det vil kunne medføre utfordringer både med hensyn til hvor lett tilgjengelige variablene er og kvaliteten på opplysningene. En aktuell variabel som kan tenkes å ha betydning for insentivene til å stå i jobben lengre, er personenes pensjonsopptjening (opptjente pensjonspoeng). Det kunne også være av interesse å identifisere nivået på pensjonen til den pensjonerte ektefellen, siden begge ektefellenes økonomi kan sees i sammenheng i et husholdningsperspektiv. Her kan det også være interessant å fordele tilpasninger både etter ektefellenes samlede inntekt (husholdningsinntekt) og den relative inntektsforskjellen mellom ektefellene. Det ville også være en fordel å ha med næringsinntekt for selvstendige i målingen av inntektsnivå, i tillegg til lønnsinntekten for lønnstakere. Andre aktuelle variabler er f.eks. bostedskommune/landsdel, innvandringsrelaterte opplysninger (for få eldre innvandrere foreløpig), antall barn og barnebarn, o.a.

En tredje måte å utvide analysen på, kunne være å gjennomføre multivariate analyser, til forskjell fra de bivariate sammenhengene mellom to og to variabler som vi beskriver i denne analysen. Et slikt alternativ er å gjennomføre logistiske regresjoner med dikotome avhengige variabler, f.eks. om personen har beveget seg fra sysselsatt til ikke-sysselsatt eller fortsatt er sysselsatt. For å få med tidsaspektet, dvs. hvor lenge det går før det eventuelt skjer en tilpasning, er det også et alternativ å gjennomføre en forløpsanalyse over mange år. Da ville en også kunne følge de personene som dør eller utvandrer, inntil denne begivenheten skjer, dvs. at de tas ut av analysen først på dette tidspunktet. Ved slike multivariate analyser ville man kunne isolere effekten av den enkelte forklaringsvariabel etter kontroll for andre variablers betydning, og dermed komme nærmere å identifisere årsakssammenhenger. Igjen vil antallet observasjoner i ulike grupper være et viktig forbehold i forhold til kvaliteten på analysene. Ved multivariate analyser bør det dessuten ligge en velutviklet teoretisk forståelsesramme til grunn for modellen, samt en tilstrekkelig tilgang på relevante variabler.

Til slutt vil vi antyde muligheten for å analysere en annen problemstilling. I denne analysen har formålet vært å beskrive variasjon i tilpasninger til ektefellens pensjonering, nærmere bestemt om tilpasningene varierer etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften. En annen problemstilling kunne være å beskrive om ektefeller tilpasser seg på en annen måte dersom den andre ektefellen går av med pensjon i startåret, enn dersom begge var sysselsatte i startåret. I en slik analyse ville det være naturlig å sammenlikne hvordan de "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001 har tilpasset

seg i 2005, med hvordan ektefeller i par der begge var sysselsatte i 2001 har tilpasset seg i 2005. I den siste gruppen ville man måtte inkludere begge ektefellene, siden begge var sysselsatte i startåret. Disse vil i gjennomsnitt være betydelig yngre enn de "ikke-pensjonerte" ektefellene som vi har beskrevet i denne analysen. Derfor ville man måtte avgrense begge gruppene til et sammenliknbart aldersintervall, f.eks. de som var 56 – 69 år 2005. Slik ville man kunne beskrive om ektefellens pensjonering etterfølges av andre typer tilpasninger enn dersom begge ektefellene fortsatt var sysselsatte i startåret.

3.2.5 Oppsummering

Vi startet analysen med å beskrive tilpasninger til ektefellens pensjonering i form av endringer i status i arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger mellom år 2001 (alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene var sysselsatte) og 2005. Tabell 2 viste at tilpasningene varierer etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften i startåret 2001. Et lite overraskende, men samtidig viktig funn, er at andelen som fortsatt er sysselsatt i 2005, synker med alderen. Andelen som er gått over til å bli mottaker av ulike offentlige velferdsordninger, som alderspensjon, AFP-pensjon og helserelaterte ytelser, varierer også betydelig etter alder. Disse funnene i tabell 2 må tolkes i lys av at alder er av betydning både for hvilke statuser som er aktuelle (helserelevante ytelser, alderspensjon og AFP er bare aktuelt for visse aldersgrupper), og for andelen sysselsatte i populasjonen (se tabell 2) og i befolkningen generelt (se figur 1). Når det gjelder fordelingene langs de andre variablene i tabell 2, vil alderssammensetningen i de ulike gruppene være av betydning for tolkningen av forskjellene mellom gruppene. Særlig må fordelingen etter kjønn sees i lys av at kvinnene i populasjonen i gjennomsnitt er yngre enn mennene, fordi flere kvinner enn menn har en eldre ektefelle. Uten å ta hensyn til andre variabler, viser tabell 2 at andelen som fortsatt er sysselsatt, er høyest blant de som hadde følgende kjennetegn i 2001: de selvstendig næringsdrivende, kvinnene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, de med lang høyere utdanning, de med middels lønn, privat sektor, og primærnæringene.

Neste trinn i analysen var å gi en mer detaljert beskrivelse av noen av "strømmene" (statusendringene) hver for seg, med fordeling etter alder. Tabellene 3-6 beskriver personer som befinner seg i den samme strømmen, og fordeling etter alder gjør det mulig å beskrive om andelen i de ulike fordelingsgruppene som befinner seg i den aktuelle strømmen, varierer med alderen. I tabell 3 så vi nærmere på de som var sysselsatte både i 2001 og 2005. Andelen av populasjonen som fortsatt er sysselsatt, synker som ventet med alderen. Et interessant funn i denne tabellen er at kjønnsforskjellen varierer med alderen. I de to yngste aldersgruppene (56-66 år) er det en større andel av kvinnene enn mennene som fortsatt er sysselsatte, mens det er motsatt i de to eldste aldersgruppene (67-74 år). Fordelingen etter alder i forhold til ektefellen, avdekker et liknende mønster: i alderen 62-66 år er andelen som fortsatt er sysselsatt høyere blant de som er yngre enn ektefellen, enn blant de som er like gamle eller eldre, mens mønsteret i alderen 70-74 år er motsatt. Videre ser vi at andelen som fortsatt er sysselsatt, er høyest i privat sektor og blant de med lang høyere utdanning, særlig blant de eldste.

I tabell 4 så vi nærmere på de som hadde gått fra å være sysselsatt i 2001 til å bli AFP-pensjonist i 2005. Fordelt etter status i 2001 er andelen av populasjonen i denne strømmen høyest blant de som var heltids lønnstakere i 2001, og dette gjelder for alle aldersgruppene. Fordelingen etter kjønn viser at det er en noe større andel av mennene enn kvinnene som har gått over til AFP. Det gjelder for alle aldersgruppene, med unntak av 66-og 67-åringene, hvor kjønnsforskjellen er liten. Ikke uventet er andelen som har gått over til AFP, betydelig lavere i privat sektor enn i offentlig forvaltning.

Tabell 5 beskrev de som hadde gått fra å være sysselsatt i 2001 til å bli alderspensjonist i 2005. Fordelt etter status i 2001, er andelen som har blitt alderspensjonist, lavest blant selvstendige i alle aldersgrupper med unntak for 74-åringene. Fordeling etter kjønn viser at en større andel av kvinnene enn mennene har blitt alderspensjonister. Også dette gjelder for alle aldersgruppene, med unntak for 74-åringene, hvor det er en større andel av mennene enn kvinnene som er i denne "strømmen". Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, er andelen som har blitt alderspensjonist, lavest i privat sektor, et mønster som gjelder for alle aldersgruppene. Fordelt etter utdanning er andelen som har blitt alderspensjonist, høyest blant de med kort høyere utdanning i alle aldersgruppene under 70 år.

I tabell 6 så vi nærmere på ”strømmen” fra sysselsetting i 2001 til uførepensjon i 2005. Et interessant funn her er at det er liten forskjell mellom andelen av mennene og kvinnene i alderen 64-66 år som er blitt uførepensjonert. I de to yngste aldersgruppene 56-63 år er det flere av kvinnene som er blitt uførepensjonert. Likedan er det liten forskjell i andelen som har blitt uførepensjonert i alderen 64-66 år mellom de som er yngre enn ektefellen, og de som er like gamle eller eldre enn ektefellen. Når det gjelder utdanningsnivå, er andelen som er blitt uførepensjonert, høyest blant de med bare ungdomsskoleutdanning, og lavest blant de med lang høyere utdanning, og dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene. Likedan er andelen som har blitt uførepensjonert, høyest i alle aldersgruppene blant de med lavere inntekter, og lavest blant de med høyere inntekter. Når det gjelder sektortilhørighet, varierer mønsteret med alderen. Sektorforskjellene er små blant de eldste, og store blant de yngste, hvor statlig forvaltning utmerker seg med en høy andel som er blitt uførepensjonister.

I det tredje og siste trinnet i analysen gav vi en beskrivelse av en annen type tilpasning til ektefellens pensjonering, nemlig endringer i arbeidstid blant de som var lønnstakere både i 2001 og 2005. Vi startet med å beskrive de som hadde kort arbeidstid i 2001 i tabell 7. Uten å ta hensyn til andre variabler, er andelen som har *økt* arbeidstiden fra 2001 til 2005, høy blant mennene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, de med lang høyere utdanning, og statlig forvaltning. Deretter så vi nærmere på de som hadde middels arbeidstid i 2001 i tabell 8. Andelen av disse som her *økt* arbeidstiden fra 2001 til 2005, er høy blant mennene, de eldste, de som er like gamle eller eldre enn ektefellen, de med lang høyere utdanning, og statlig forvaltning. Til slutt så vi nærmere på de som hadde lang arbeidstid i 2001 i tabell 9. Andelen av disse som har *like lang* arbeidstid i 2001 og 2005, er høy blant kvinnene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, og privat sektor. Denne enkle analysen av endringer i arbeidstid blant de som var lønnstakere både i 2001 og 2005, viser altså at endringer i arbeidstiden varierer med kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften, uten noe entydig mønster avhengig av om man tar utgangspunkt i de som hadde kort, middels, eller lang arbeidstid i 2001. Her er det behov for mer detaljerte analyser hvor det kontrolleres for andre forhold som kan være av betydning for arbeidstiden, særlig alderssammensetningen i de ulike fordelingsgruppene, men også kjønn, sektor/næring, og annet.